

**«ԽՈՍՔԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹ» ԱՌԱՐԿԱՆ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍԱԿԱՆ
ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐՈՒՄ ՆԵՐԱՌԵԼՈՒ ԵՎ ԴԱՍԱՎԱՆՊԵԼՈՒ
ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԱՐՑ**

Հոգվածում քննարկվում են «Խոսքի մշակույթ» առարկան մագիստրոսական կրթական ծրագրերում ներառելու անհրաժեշտության, ինչպես նաև վերոնշյալ առարկայի դասավանդման ժամանակ ավանդական և ժամանակակից մեթոդների գույգահեռ կիրառման որոշ հարցեր: Հիմնավորված է, թե ինչու է հատկապես շեշտվում երկու մասնագիտական ծրագրերում («Լրագրություն» և «Մանկավարժություն») այն ներառելու անհրաժեշտությունը, ապա մանրամասն ներկայացված են «Խոսքի մշակույթ» առարկայի դասավանդման նպատակը, խնդիրները, վերջնարդյունքները, որոնց կտիրապետի ուսանողը, եթե բարեհաջող ուսումնասիրի տվյալ առարկան: Հոգվածի երկրորդ մասում քննված է «Խոսքի մշակույթ» առարկայի դասավանդման մեթոդի հարցը ներկայացված է ինչպես ավանդական՝ ուսուցչակենտրոն, այնպես էլ ժամանակակից՝ ուսանողակենտրոն մեթոդների էությունները, տարբերությունները, հիմնավորված է այն հանգամանքը, որ «Խոսքի մշակույթ» առարկայի դասավանդման ժամանակ անհրաժեշտ է համադրել, գույակցել ավանդական մեթոդը ժամանակակիցի հետ:

Հանգուցային բառեր և արտահայտություններ. խոսքի մշակույթ, լեզվական նորմ, առարկայի նկարագիր, դասավանդման մեթոդ, ավանդական կամ ուսուցչակենտրոն մեթոդ, ժամանակակից կամ ուսանողակենտրոն մեթոդ:

«Խոսքի մշակույթ» («Ոճագիտություն», «Խոսքի մշակույթի հիմունքներ») առարկան սովորաբար ընդգրկվում է

բանասիրական ուղղվածության կրթական ծրագրերում՝ բակալավրի կրթական աստիճանում: Մեր համոզմամբ՝ «Խոսքի մշակույթ» առարկան անհրաժեշտ է դասավանդել նաև մագիստրատուրայում, հատկապես՝ «Լրագրություն», «Մանկավարժություն» կրթական ծրագրերում: Բացատրենք, թե ինչու: Հատկապես մեր օրերում, երբ մագիստրատուրա կարող են ընդունվել և նույն կուրսում սովորել տարբեր, բայց հարակից մասնագիտությունների տեր մարդիկ, առավել շատ է կարևորվում որակյալ և գրագետ, բազմակողմանիորեն զարգացած, մասնագիտական խորը գիտելիքներ ունեցող, մայրենիի ընձեռած լայն հնարավորություններով խոսքը գեղեցիկ, գրագետ, արտահայտիչ կառուցել իմացող մասնագետների պատրաստման խնդիրը: Այս խնդիրն առավել արդիական է դառնում, երբ խոսքը վերաբերում է լրագրողներին և մանկավարժներին, որոնցից առաջինները կոչված են հասարակությանը ձիշտ, ճշգրիտ և օբյեկտիվ լրատվություն տրամադրել, իսկ երկրորդների ձեռքում է կենտրոնացած ապագա սերունդների կրթությունը, սակայն մագիստրատուրայում մեր դասավանդման բազմապիսի փորձը ցույց է տալիս, որ հատկապես լրագրողներն ու մանկավարժները (հատկապես այն մագիստրանտները, ովքեր բակալավրում այլ մասնագիտություններով են սովորել) գրագետ խոսքի կառուցման տեխնիկայի, գրական լեզվի նորմերով խոսքի կառուցման, խոսքը պատկերավոր և արտահայտիչ տեղ հասցնելու խնդիր ունեն: Ժամանակա-

կից հայ լրագրող և մանկավարժ ուսանողների մեծամասնությունը, ցավոք, չի կարևորում մայրենի լեզվի պահպանության և անադարտության հարցը: Խոսքիս վառ ապացույցն է մերօրյա հայկական ԶԼՄ-ների լեզուն և ոճը, որը լի է գրական նորմերի կոպիտ խախտումներով: Սա թերի կրթության, մայրենի լեզվի և խոսքի մշակույթին չտիրապետելու հետևանք է: Ուստի՝ մենք առաջարկում ենք, որպես պարտադիր դասընթաց «Լրագրություն» և «Մանկավարժություն» մագիստրոսական կրթական ծրագրերում ներառել «Խոսքի մշակույթ» դասընթացը, որի նպատակը կլինի դասընթացի շրջանակներում ուսումնասիրելով հայերեն խոսքը՝ ուսանողների գիտակցությանը հասցնել գրական խոսքի ընդհանուր օրինաչափությունները, նպաստել նշված թիրախ խմբերի շրջանում գրական խոսքի բարձր ձաշակի ձևավորմանը:

Խոսքի մշակույթը քաղաքակրթություն անցած լեզվի բնութագիրն է: Այս դասընթացի շրջանակներում խոսքի տեսության ուսումնասիրության գերակա նպատակն է գրական խոսքի ընդհանուր օրինաչափությունների, գրական լեզվի նորմերի (ուղղախոսական, ուղղագրական, բառային, ձևաբանական և շարահյուսական) և դրանց ձիշտ կիրարկության իմացությունը, խոսքի արժանիքների և թերությունների, ինչպես նաև ԶԼՄ-ների լեզվի և ոճի ուսումնասիրումը, խոսքի մշակույթի վարպետների թողած ժառանգության ծանոթացումը և այլն:

«Խոսքի մշակույթ» առարկան տեսական և գործնական հատվածաբաժին պարունակող դասընթաց է խոսքի մասին: Դասընթացն անդրադառնում է խոսքի մշակույթի հիմնախնդիրներին, լեզվական և խոսքային ոճերին, դրանց տեսակներին, դրանցից յուրաքանչյուրի դրսևորման ձևերին, կիրառության ոլորտներին և հնարավորություններին, ծանոթացնում է բառապաշարի ոճա-

կան շերտերին, դրանց կիրառության հնարավորություններին: Դասընթացի ընթացքում ուսանողը փաստացի օրինակների հիման վրա ուսումնասիրում է լեզվական և խոսքային ոճերն առանձին-առանձին, վերլուծում է գրական լեզվի նորմերից կատարվող շեղումները գործնականում, քննարկում դրանք, տիրապետում է խոսքը ձիշտ կառուցելու տեխնիկային:

Դասընթացի ավարտին ուսանողը ծանոթ կլինի խոսքի մշակույթի արդի հիմնախնդիրներին, կտիրապետի իրադրական, գործառական և անհատական ոճերին և կիմանա ինչպես և որտեղ կիրառել դրանցից յուրաքանչյուրը, կտիրապետի խոսքը գրական նորմերի շրջանակներում կառուցելու տեխնիկային, կիմանա խոսքի ձիշտ կառուցման ոճական հնարավորությունները:

Վերոնշյալով էլ, մեր կարծիքով, կարևորվում է այս առարկայի ուսումնասիրությունը մագիստրոսական կրթական ծրագրերի համակարգում:

Մեր օրերում այս առարկայի հանդեպ սեր սերմանելու գործում շատ կարևոր է նաև դասավանդման մեթոդական հարցերը:

Մասնագիտական գրականության մեջ սովորաբար ուսուցման մեթոդները պայմանականորեն բաժանվում են երկու խմբի՝ **ավանդական և ժամանակակից**: Ավանդական են համարվում ուսուցչականություն՝ բացատրական, ուսանողին պատրաստի գիտելիքներ փոխանցելու մեթոդները: Ժամանակակից է համարվում ուսանողականություն, ուսանողի պահանջների, բարձրացրած հարցերի շուրջ դասը կառուցելու, դասի ընթացքում ուսանողներին խոսելու, արտահայտվելու, լայն հնարավորություններ տվող, խմբով աշխատելու մեթոդները, որը ներմուծվել է վերջերս՝ եվրոպական կրթական համակարգից: Մեր համոզմամբ՝ դասը միայն դասախոսություններով կառուցելու մեթոդն, իհարկե, հնացած է, և «Խոսքի մշակույթ» առարկայի

շրջանակներում նպատակահարմար է գուգակցել շաղկապել ավանդականը ժամանակակիցի հետ, յուրաքանչյուր դասի թեմայից ելնելով սահուն անցնել մի մեթոդից մյուսին՝ նայած, թե տվյալ դեպքում ուսանողների խմբային աշխատանքն ու ներկայացումն է կարևոր, թե դասախոսի կողմից, օրինակ, լեզվական նորմերի, խոսքային ոճերի դրսևորման ձևերը ճիշտ ներկայացումն ու ուղղորդումը: Այստեղ կարևոր և մեծ դեր ունի, անշուշտ, դասավանդողը, որի ճիշտ, գրագետ, գեղեցիկ խոսքը իր վարած առարկայի առհավատյան պետք է լինի: Մյուս կողմից՝ անընդունել է միայն քարացած դասախոսություններով, անհետաքրքիր, առանց ստեղծագործական ներշնչանքի ու երևակայության, միօրինակ դասը վարելու մշակույթը: Անշուշտ, դասախոսն ուղղորդող լինելուց զատ, նաև պիտի կարողանա հարուստ գիտելիքներ և տեղեկություններ փոխանցել լսարանին, լավ դասախոսի հետ կենդանի հաղորդակցումն ու շփումն ունեն վարակիչ ուժ, մանավանդ, երբ խոսքը գեղեցիկ, արտահայտիչ պատկերավոր արտահայտվելու մշակույթի մասին է: Բնականաբար, կարևոր է նաև դասերին ուսանողների ակտիվ մասնակցությունը, հատկապես լեզվական նորմերի և դրանցից կատարվող շեղումների վերլուծության ժամերին, որտեղ դասախոսի ուղղորդմամբ ուսանողներն իրենք պիտի կարողանան ժամանակակից լրատվամիջոցներից դուրս գրել լեզվական սխալները, դասակարգել դրանք և դասի ընթացքում վերլուծել, քննարկել: «Պատանիները իմաստություն պետք է քաղեն լավ դաստիարակությունից՝ սովորելով իրերի իսկական տարբերությունները և դրանց արժանիքը, որովհետև իրերի մասին ճշմարիտ դատողություններ անելը ամեն մի առաքինության ճշմարիտ հիմքն է»¹:

Ուսանողի ստացած գիտելիքները պետք է լինեն հաստատուն, մատուցվող նյութը՝ մատչելի, հստակ: Դասախոսի խոսքը շատ մեծ դեր ունի, պիտի կարողանա գրագետ հայերեն խոսքի հանդեպ շարժի ուսանողների հետաքրքրությունը, սերմանի գեղեցիկ խոսելու արվեստ, հոգեբանական այնպիսի մթնոլորտ պիտի ստեղծվի լսարանում, որ ուսանողներից յուրաքանչյուրն իր պարտքը համարի ապագա գործունեության բնագավառում տարածել միայն ու միայն գրական, լեզվական նորմերով կառուցվող արտահայտիչ ու պատկերավոր հայեցի խոսքը: Ինչպես նշում է Ս. Վ. Գյուլբուրդյանը, հոգեբանական տեսակետից շատ կարևոր է նաև աշակերտին գնահատելու պահը: Իհարկե, միշտ պետք է հիշել, որ ցանկալի է յուրաքանչյուր աշակերտի նկատմամբ անհատական մոտեցում ունենալ²: Անհատական մոտեցումը կարող է դրսևորվել ինչպես լսարանում ընդհանուր դասաժամերին ուսանողներին դասին ներգրավվելու միջոցով, այնպես էլ նախագծային, անհատական կամ խմբակային առաջադրանքների հանձնարարմամբ:

Այսպիսով՝ մենք կարծում ենք, որ «Խոսքի մշակույթ» առարկան դասավանդելիս կարելի է լավագույն կերպով գուգակցել դասավանդման ավանդական և ժամանակակից մեթոդները՝ դասաժամի մի հատվածը հատկացնելով տեղեկատվության, նոր դասի ներկայացմանը, որը կարող է արվել ժամանակակից մուլտիմեդիական միջոցների կիրառմամբ, ինչը առավել գրավիչ և տպավորիչ կդարձնի դասը, իսկ դասաժամի մյուս հատվածը լիովին տրամադրել ուսանողներին, որպեսզի վերջիններս հնարավորություն ունենան ներկայացնելու, քննարկելու հանձնարարություններն ու խմբակային աշխատանքները:

1 Յան Ամոս Կամենսկի, Մեծ դիդակտիկա, Եր., «Զանգակ», 2010, էջ 295:

2 Տեն Ս. Վ. Գյուլբուրդյան, Հայոց լեզվի դասավանդման մեթոդիկա, Ե., 1987, էջ 10:

К ВОПРОСУ О ВКЛЮЧЕНИИ ПРЕДМЕТА “КУЛЬТУРА РЕЧИ” В МАГИСТЕРСКИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ПРОГРАММЫ И МЕТОДИКЕ ЕГО ПРЕПОДАВАНИЯ

НАРИНЕ ВАРДАНЯН

*Национальная академия наук РА, Международный научно-образовательный центр,
заведующая отделом обеспечения качества, кандидат филологических наук*

В статье демонстрируется необходимость включения в магистерские образовательные программы предмета “Культура речи”, рассматриваются вопросы параллельного использования традиционных и современных методов преподавания данного предмета. Аргументируется необходимость включения предмета “Культура речи”, в частности, в магистерские образовательные программы по “Журналистике” и “Педагогике”, подробно представляется цель и задачи преподавания, а также результативность успешного усвоения студентами указанного предмета. Вторая часть статьи посвящена методике преподавания предмета “Культура речи”, представлены суть и различие традиционного, пассивного, и современного, интерактивного, методов преподавания, обоснована необходимость синтеза, сочетания двух этих методов.

TO THE QUESTION OF THE INCLUSION OF THE SUBJECT OF “CULTURE OF SPEECH” IN THE MASTER EDUCATIONAL PROGRAMS AND METHODS OF ITS TEACHING

NARINE VARDANYAN

*International Scientific-Educational Center of the National Academy of Sciences of the RA,
Head of the QA Department, Candidate of Philological Sciences*

The article demonstrates the necessity of the inclusion of the subject “Culture of speech” in the master educational programs, discusses the concurrent use of both traditional and modern methods of teaching the subject. It discusses the necessity of including the subject “Culture of speech”, particularly in master’s educational programs of “Journalism” and “Pedagogy” detailing the purpose and objectives of teaching, as well as the students’ impact of the successful mastering of this subject.

The second part of the article is devoted to the methods of teaching the subject “Culture of speech”, it presents the essence and the distinction of the traditional, passive and modern, interactive teaching methods, it justifies the necessity of the synthesis, the combination of these two methods.